

SZOMBATI UJSÁG.

ZSIDÓ VALLÁSI, KÖZSÉGI, TÁRSADALMI ÉS KÖZMŰVELŐDÉSI
HETILAP.

Szerkesztőség és kiadó-hivatal:

Budapest, V. ker. főút 30. sz.

II. emelet, 18. ajtó,

hová az előfizetési pénzek, kézira-
tok és felszólamlások küldendők.

Bérmentetlen levelek el nem
fogadtatnak.

Kéziratok vissza nem küldetnek.

Előfizetési díj:

Egy évre	6 frt
Fél évre	3 „
Negyedévre	1 „ 60 kr.
Egyes szám	12 „

Hirdetési díj:

Egy kéthasábos pöttyös	10 kr.
Többszörös hirdetésnél	7 „
Nyilttér sorja	20 „
Bélyegdíj	30 „
minden beiktatás után.	

Tartalom: A megmentett nemzeti becsület. — Egy szó az igazságügy miniszterhez. Zsengery Mórtól. — Magyar zsidó-egylet. — A zsidóság belbajai. Rosinger Mártontól. — A zsidók s keresztények közötti viszonyról. II. Dr. Lichtschein Lajostól. — Az izraelita felekezeti iskola és a vallásoktatás. Kuti Zsigmondtól. — Biblia fejtegetési tanulmányok. Steiner Ignácztól. — Levelezések. — Különlélek. — Szépirodalmi csarnok: Az anya szemei. Zsengery Samutól.

A megmentett nemzeti becsület.

A mire el voltunk készülve, az be is következett: a magyar parlamentben nem talált visszhangra a reakciónárius antiszemitizmus. Néhány „barbár“ unszolására aláírta vagy 2000 félrevezetett magyar ember ama „hirhedt“ kérvényt, mely a hazai zsidók reemanczipációját sürgette, de a kért reemanczipáció helyett általános részvét mellett kísértetett örök nyugalomra a — tapolczai kérvény.

Tisztelet a honatyáknak, kiknek ezen liberális eljárása fennen szóló bizonyítványként hirdeti az egész civilizált világnak, hogy a lovagias magyar nemzet képviselői előtt szent és sérthetetlen a jogegyenlőség, a szabadság és testvériség.

Tisztelet a honatyáknak, kik párt különbség nélkül megmutatták a reakció gyász vitézeinek, hogy a nagy és hallhatlan Széchenyi jeligéjét „Magyarország nem volt, hanem lesz“ a zsidó-vitában is diadalra juttatták.

Tiszteletet a honatyáknak, kik majdnem egyhangulag csatlakoztak a kérvényi bizottság határozatához, mely egész terjedelmében a korszellem hatalmas szózatoként hangzik szerte az egész művelt világban.

Tisztelet a honatyáknak, kik pártkülönbség nélkül farkas szemet néztek azon pár izgatónak, kik a külföldről importált tévtanok segítségével akarják a magyar nemzetet fölszabadítani, megfélemlítve arról, hogy a reakció nem azon hathatós eszköz, melylyel társadalmi és agrár kérdéseket megoldhatni.

Tisztelet a magyar kormánynak, mely elég erős a társadalmi rendet föntartani, mely elég erős a nemzetiségi, faji és vallási gyűlöletet távol tartani azon nemzettől, melynek főjelleme vonása a toleranciával karöltve járó egyetértés.

Tisztelet a radikális függetlenségi pártnak, mely a legnagyobb magyar, Kossuth Lajos intelmeire szófagadó gyermekként hallgat és kiáltja kebeléből azon veszedelmes kigyót, mely halálos sebet ejteni igen, de gyógyítani nem képes.

A magyar parlament hiven és lelkiismeretesen teljesítette kötelességét szem előtt tartván azon tényt, hogy a zsidók megérdemlik pártfogását, mert örülség

volna be nem látni azt, hogy Árpád utódai után következnek a zsidók, kik az édes haza javát hordják leginkább szivükön.

Minden népnek vannak árnyoldalai, ezen tényt nem egy képviselő hangoztatta a lefolyt zsidó-vita alkalmával. Csupa fényoldalt hiába keresünk még a legelőrehaladottabb nemzetnél vagy népfajnál is. De az árnyoldalak gyérülhetnek és épen azért tisztelet a honatyáknak, mivel oly intézmények behozatalát sürgetik, melyek képesek lesznek a keresztények és zsidók között még fönálló válaszfalat lerombolni. A zsidók „Isten hozott“-tal fogják üdvözölni azon törvényt, mely a kötelező polgári házasságot fogja életbe léptetni, és ha találkoznak is olyan hitsorsok, kik ezen üdvös intézményt márig is perhorreskálják, se baj, majd megbarátkoznak ők is vele, ha majd belátják, hogy a kor követelményei ellen nem lehet küzdeni. Ezen ujítás nemcsak a zsidók, hanem a keresztények bizonyos osztályai részéről is ellenzésre talál, de a szentesített törvények előtt mégis meghajol utóvégre a legelkeseredettebb ellenség is.

Tisztelet tehát még egyszer a honatyáknak, kik az akció segélyével akarják édes hazánk valamennyi népeit és felekezeteit erős testté tömöríteni, mi egyesült erővel és közakarattal bár lassan, de biztosan be is fog következni. A lefolyt zsidó-vita szolgáltatja e társadalmi remekmű alapkövét, most tehát hozzá kell fogni a fáradalmas, de áldásthöző munkához, melynek befejeztével örök időkre sírba szoritjuk a nemzetiségi és faji gyűlöletet. Csak ezen társadalmi átalakulás után mondhatjuk majd el hazánkról, hogy Magyarország azzá lett, a mivé Széchenyi, a látnok, akarta tenni.

Egy szó az igazságügy miniszterhez.

Modern jogállamban, melyre Magyarország a feudál állami állapotokból felvergődött, hol az igazságszolgáltatás a közigazgatástól függetlenül, nem, mint azelőtt, a megyei táblabírói klikkek által kezeltetik, hanem ö Felsége a király által kinevezett bírák ítélnék: jogállamban, melynek humánus törvényei minden egyes polgár személyes szabadságát biztosítják, ezen jogállamban példátlan eset történt.

Hat feddhetlen előéletű zsidó már kilencz hónap óta meg van megfosztva személyes szabadságától, a nyiregyházi törvényezéknél vizsgálati fogságban sinlődnék a rituális

gyilkosság iszonyatos vádja alatt. Ezen királyi törvényszék azt a kegyetlen tréfát üzi, hogy ártatlan zsidókat azzal vádol, hogy Solymosi Esztert fényes nappal a tisz-eszlári zsinagógában lemészárolták és annak vétét Izrael istene dicsőségére felhasználták volna.

Eltekintve a művelt Európa valamennyi theologiai fakultásai és egyéb kereresztény theologiai auktoritásai véleményétől, melyek ezen a zsidókra háritott vérvádat rosszakaratu gyűlölet és irigységből kifolyó gaz hazugságnak bélyegzik, alig akad hazánkban művelt és humánus érzelmű ember, a ki ezen, a középkori sötétség és rosszakaratu elfogultság örületes meséjének hitelt adna; és a nyiregyházi királyi törvényszék, megfélekedve magasztos hivatásának szentségéről, eszközzé vált egy lelkiismeretlen és vak szenvedélytől eltelt antiszemita klikk kezében, mely nem áallja azon iszonyatos vádat a legnagyobb erőszakoskodások árán a zsidókra kenni. És teszi ezt nem a végett, hogy néhány szegény, tehetetlen zsidó a bitófára jusson, hanem egyedül azon célból, hogy 600.000 magyar zsidó keresztény polgártársai előtt gyűlölet és megvetés tárgya legyen.

Ezen botránnyos igazságszolgáltatási komédiával akarták Magyarország zsidóságát halálosan sérteni és üldözéseknek kitenni.

Ezért fáradozott annyit Bary ur a tanuszerzés körül; és mégis, daczára a valóságos emberhajszának, az aplikált kinzásoknak, megkisérlett vesztegetéseknek, nem sikerült a vizsgálóbírónak az együgyü Scharf Mórncz gyereken kívül még mást is a rituális bün bizonyítására praeparálni.

Ellenben hiába fáradozott a vizsgálóbíró, hogy Tóth Gyula és Rácz Imre tiszadobi halászokat fenyegetései, erőszakoskodásai és nejeik megfélemlítése által oda terelje, hogy hamis eskü alatt jegyzőkönyvbe adják vallomásaikat, hogy ők a lemészárolt Eszter hulláját a Tiszából kifogták és eltemették volna. Ép oly kevéssé sikerült a vizsgálóbírónak a tisz-eszlári Bukta nevü bábaasszonyt azon hamis tanuságra rábirni, hogy ő az állítólagosan csempészett tiszadadai hullát Eszternek a zsidók által rendelkezésére bocsátott ruhaiba öltöztette.

Ellenben, — fájdalom — igenis sikerült Barynak Trajtler és Kiss doktorokat megnyerni, hogy ezek a gyógytani és az orvosi tudomány arcul csapása mellett oly véleményt adjanak, mely szerint a Tisza-Dadánál kifogott 10—12 hetes és a magasfoku rothadás következtében hajzatát és körmeit vesztett Solymosi Eszter hulláját egy csak 10 nappal ezelőtt meghalt és 3 napig a vízben volt, Eszter ruháiba öltöztetett 20 éves gondosan ápolt körmökkel ellátott kéjhölgy hullájának mondták. — Hogy pedig az ilyen hazug orvosi vélemény minden áron lehetővé tétessék, a vizsgálóbíró gondoskodott, hogy az akkori védő — Heymann — a törvény világos rendelete ellenére is az agnoszkálásról brutális módon eltiltassék.

Trajtler és Kiss doktorok ezen famózus véleményük által alapot vetettek a vádlottak törvényes üldözésének folytatására, és valódi indicziumok hiányában a még mai napig tartó elővizsgálati birói eljárás stabilizálására.

Most kezdődtek a végtelen konfliktusok az államügyészséggel két államügyész kiturása által, a kényelmetlen védelemmel való ujjhuzás, a védők legigazságosabb kérelmeinek indokolatlan vagy rabulisztikus módon motivált elvetése; az ügyészség által indítványozott Bary vizsgálóbíró elleni hamis tanuk szerzése miatti fegyelmi vizsgálatnak visszautasítása és eltussolása, a magyar kir. főügyészségnek és a védőknek a „Függetlenség” által folytonos zaklatása és gyanusítása, és mindek felett piszkolása és gyalázása az összes magyar zsidóságnak és a budapesti tanár szakértőknek, a hallatlan sértése és gunyolása ezen érdemteljes tudósoknak az

által, hogy a beküldött hulla részekkel állat csontot is küldtek.

Ezen botránnyos eseményekkel szemben méltán kell azon kérdést fölvetnünk, hogy miként lehet oly országban, melyben sajtó szabadság van, oly országban, melynek liberalis majoritással bíró parlamentje és kitünő államférfiakból álló kormánya van, ezeket a szörnyüségeket megtorlás nélkül elkövetni?

Az igazságügy miniszter interpelláltatott ugyan már octóberben a képviselő házban biró kiküldés végett; ugyanazon interpelláció intéztetett hozzá ismét novemberben más oldalról is; de ő november 27-én adott válaszában nem tartotta szükségesnek ezen ügyet illetékes biróságától elvonni, kijelentvén, hogy a nyiregyházi kir. törvényszék elnöke magára vállalja a felelősséget Baryért. — Az igazságügy miniszter ezen csillapító nyilatkozatát fájdalom megnyugtató tudomásul vette a képviselőház és a miniszter még akkor sem akarta észrevenni az elkövetett nagy hibát, midőn a szélsőbal antiszemita államférfiai válaszáért ujjongó tapssal megjutalmazták.

Az egész művelt Európa bámulva tekint ez eseményekre; a művelt külföld jogászaik és orvosai fejcsóválva kísérik igazságszolgáltatásunk e botránnyos visszasságait. És az igazságügy miniszter türi, hogy e törvényszék ez ügyben tovább működjék, türi, hogy a kárhozatos fegyűlöletnek e szerencsétlen áldozatai tovább is megfosztva maradjanak személyes szabadságuktól, az igazságügy miniszter még mindig türi, hogy ezen törvényszék még tovább fecsérleje az időt visszatartott néhány csont kiadásával, és ez által biztosan bekövetkező kudarczát minél tovább halassza.

Ez a törvényszék, mely tudatosan követett el törvényteleniséget, már rég elvesztette illetékességi jogát. Ez a törvényszék rég megérett arra, hogy ellene a legszigorubb fegyelmi vizsgálatot megindítsák. Ennek a törvényszéknek többé nem volna szabad a tisz-eszlári ügyben birói határozatot hoznia.

Igazságügy miniszter ur, engesztelje ki a megsértett közlekiismeretet!

Ne engedje, hogy még inkább elvaduljon a nép jogérzete!

Igazságügy miniszter ur! küldjön ki gyorsan más biróságot! vessenek véget a kegyetlen játéknak, hadd élvezzék az ártatlanul bezárattak a rég nélkülözött személyes szabadságukat.

Igazságügy miniszter ur! Igazságot kérünk!

Zsengery Mór. *)

Magyar zsidó-egylet.

Iglórol vettük a következő felhívást, melyet egyelőre minden commentár nélkül közlünk, fentartva magunknak legközelebb az ügyről véleményüket bővebben kifejteni. A felhívás így hangzik:

Tekintetes Elöljáróság!

Nem engedhetjük, hogy időnk jellemző mozgalmak s jelenünk sanyaru tapasztalatai, részünkről figyelemre sem méltatva, a feledékenység, a mult martalékaivá legyenek.

Kell, hogy mi, kiknek léte és társadalmi élete a jelenlegi körélmények közt oly igen nyomasztó, ezen okozatok okait kutassuk, felismerjük és ezen felismerésből folyó tanulságot ugy alkalmazzuk, hogy legalább utódaink megóvassanak a jelenkor úzelmeinek szomorú következményeitől s nekik, valamint az összes társadalomnak egy jobb, az emberiséghez méltóbb jövőt biztosítsunk.

Ezen e helyütt közelebb nem érintendő mozgalomhoz egyéb mindenféle tényezön kívül, részint követlenül, részint a fennálló viszonyok nyomása folytán nem csekély részben önmagunk is hozzájárultunk.

*) E ezikkemet, mely más lapban megcsonkítva jelent meg, a t. szerkesztő ur engedelmével ime egész terjedelmében teszem közzé. Zs. M.

A zsidó községekben fennálló zilált állapotok és egységes szervezkedés hiánya a saját tanyánkban való egyenletlenség, a pártviszály, mind megannyi az ellenfélnek mintegy önkéntesen kezébe nyomott segédeszköz saját legyőzetésünkre.

Iskoláink, ha olyanokról, tekintve csekély számunkat, egyáltalán szólanunk lehet, rendesen minden alaptőke hiányával vannak, a miért is természetes, hogy nem élnek, hanem csak tengődnek. Belső berendezésük hiányos; taneszközeik vagy éppen nincsenek, vagy ki nem elégítők, tökéletlenek.

Szóval, hiányzik mindeddik a kellő anyagi eszköz, miután a községek tagjainak egy része egészen közömbös, más része pedig már az egyházi intézmények fentartása követelte áldozatokat is csak alig képes elviselni. Ennek folytán iskoláink nem mindig felelnek meg a modern pædagogiai követelményeinek.

A magyar szellem ápolása, a magyar nyelv meghonosítása s terjesztése iskoláinkban s ezek által, habár utóbbi évtizedben sok történt ezen ügynek egyengetésére, még mindig sok óhajtottot hagyott maga után. A szegényápolás még szinte terméketlen s azon fölül célszerűtlenül művelt talaj nálunk. A legtöbb magyar izr hitfelelhetű község benső állapota zilált lévén, csak a romlás képét nyújthatja.

Ezen sajnos viszonyok első rendben egyenletlenségünknek, és csak második rendben a kellő alaptőkék hiányának szomorú eredményei.

Csak egy nagy tett képes bennünket ezen tömkelegből kivezetni, egy oly tett, mely mindnnájunkat egyesít, s a mely végeredményeiben megadja nekünk a lehetőséget, a békét helyreállítani, műveltséget és felvilágosodást terjeszteni és a valódi igaz hazafiságot előmozdítani.

Ezen szempontból indulva ki a szepesi izraeliták m. é. szeptember hó 3-án Iglón tartott gyűlésükön, annak megfontolásával, miszerint a fent jelzett állapotok javulása csakis az összes magyarhoni zsidóság vállvetett közreműködése és a szükséges eszközök megszerzése által eszközölhető, elhatározta az alliance izr, universellenek Budapesten létező fiókegyleténél egy magyar hazafias szellemben működő izr. alliance-nak eszméjét megpendíteni, illetőleg annak életbeléptetését indítványozni, sürgetni.

Egy oly magyar alliance-nak létesítését, mely jelesen a béke közvetítését és valódi magyar szellemnek ápolását tartaná áldásteljes hivatásának

Midőn szerencsénk van Önöket arról értesíteni, hogy mi ama szepesi gyűlés maghatalmazottjai ezen határozatnak a következő emlékirat beküldése által már is megfeleltünk,*) egyszersmind bátorkodunk a Tek. Elöljáróságához azon kérelemmel járulni, kegyeskedjék a megpendített eszmét magáévá tenni és saját községe kebelében ezen törekvésünket t. i. egy m. izr. alliance-nak megtestesítését egy közreboczálandó felszólítás által támogatni, s a hozzájárulni szándékozókát pedig a budapesti fiókegyletnél bejelenteni.

Azon kellemes meggyőződésben ringatva magunkat, hogy a hiven megörzött áldozatkészség ez alkalommal, midőn egy hazafias s egyszersmind minden nemeset támogató szervezkedésről van szó, sem fog megtagadhatni, egy magy. izr. alliance-nak kérdését bizalomteljesen kezükbe tévén le,

maradtunk hazafiui üdvölettel.

Kelt Iglón, 1883. évi január hó 15-én.

Lövy Mór jegyző. Rosenberg Bertalan elnök.

A zsidóság belbajai.

Nemcsak a külső dühöngő vihar mozgatja a zsidó-

ság életfaját, de még inkább a gyökerén rágódó féreg az, mely apródonkint, háborítlanul, lankadatlanul korhasztja és aláássa alatta a talajt, a létalapot. Nem lehet szándékom vagy célom a létező szerencsétlen állapotokra biztos, gyökeres gyógymodot még proponálni sem, — csupán utalni akarok egyik másik miseriára — mert jól ismerem a szétszakadt zsidóság egyik főpártjának konok makacsságát éppen úgy, valamint a másikkal a legtunyább indifferentizmusban való tespedését; tudom, hogy az orthodox és neolog párt olyan 2 extrema, akár a tűz és víz. Egy egész, még oly gonosz és tudatlan antiszemita csapat tudva és akarva sem ejthet akkora csorbát a zsidóság fennkölt eszményiségén és magasztos hivatásának eredetiségén, mint mily mérvben gyengül a zsidóság a kebelében rothadó meghasonlás által.

Benne van az üszök, mely elharapódzik testén, benne gyökerezik azon szívósság is, melynél fogva mind-egyik egyéniség saját meggyőződése mellett állhatatosan marad, melyből nem enged egy komrát még életének árán sem. Itt rejlik a nagy baj, mely megszüntette Izrael egységét talán évszázadokra, talán mindenkorra. Én legalább mint afféle pessimista a jelen körülmények között épenséggel kivihetetlennek tartom azon eszmét, mely csak egyedül erősbíthetné és edzené meg mindenemű mngtámadtatás ellen; t. i. hogy egy vallásos elvtől vezéreltetve egy zászló alá sorakoznának.

Fenséges egy eszme a teoriában, de a praxisban hajótörést szenvedne! A közel jövőtől legalább még az optimista sem várhat valami vérmes reményeket. Ha csak valami epochális esemény ki nem forgatja sarkából a világot, egy világra szóló kérdés felmerüléséből keletkező vita hatalmasan meg nem rázkódtatja a zsidó vallás épületét! Annyi áll, hogy egyes zsidó kapacitások vagy zsidó egyletek legjóakaróbb közvetítése, legmeggyőzőbb szónoklata vagy buzdítása egészen hiábavaló munka volna. Csak az idő áldásos hatása hegesztheti be ezen vérző sebet és a kormány az, mely gyorsíthatná erélyes emberbaráti fellépés által.

De úgy látszik, hogy azon néhány megyében, amelyekben a zugiskolák még mindig buján burjánznak, az illető tanfelügyelő urak, nem mondom, hogy éppen szemet hunynak, de látszólagos intézkedéseket tesznek azok megszüntetésére, tényleg pedig semmi sem követve az illető helységek előljárósága által, sem a hivataluk után járó nagy fontosságú befolyásuk és hatalmuk érvényesítése által.

Felszólíják a zsidó hitközség előljáróságát, hogy iskola szervezés végett a hivekkel tanácskozzék, hogy egy a törvénynek megfelelő nyilvános elemi iskolát létesítsenek, ellenkező esetben kénytelenek lesznek a község terhére olyat felállítani, de avval eleget is vélték tenni köteleességüknek, akár van foganatja, akár nem. Mikor iskola látogatási körutjokon ott járnak, bezáratják a zugiskolákat, de alig hagyták el a helységet, folyik tovább a lélekölő munka.

Csak a kormány közbenjárása eszközölhetné a zsidóság egyöntetűségét, csakis annak hatalmában áll, a magyar zsidót mind kivétel nélkül, hű polgárokká, igaz hazafiakká tenni.

Távol legyen tőlem a tanfelügyelői magas hivatás viselőit a köteleesség mulasztás árnyékával is vádolni, vagy legtávolabbról is kétségbe vonni a tanfelügyelők nagy majoritásának lelkiismeretes buzgolkodását, nemes ember- és hivatásszeretét és szigorú köteleességérzetét, de elvitázhatlan tény, hogy egyes megyékben a zugiskolák létezése nem mese beszéd, hanem szomorú valóság. És nem háramlik-e ezért a felelősség az illető megyék tanfelügyelőire?

Igenis vannak még zugiskolák nem csekély számban, a hol a gyermekek füstös nedves viskókban tudat-

*) Térszűke miatt az emlékiratot nem közölhattük

lan fanatikusok által befolyásoltatva testileg, lelkileg elkorcsosodnak, elsatnyulnak.

Mi csoda, hogy az ilyen gyermekekben a jobb iránti érzék és fogékonyság már a legzsengőbb korban elfojtatik, hogy a szellemi butaság symptomái korokkal aránylag növekednek és a gyógyíthatlanság bélyegét félreismerhetlenül fel is tüntetik!

Egy oly obscurus emberre akarok néhány szót vesztegetni, ki az efféle „tanintézetek“ pártolója és lelke. L. helységben székel egy úgy nevezett „jó zsidó,“*) aki valóságos remeteéletet folytat házába vissza vonulva a külvilágtól, a mennyiben csak ritka alkalmakkor láthatni napfényen. Templomba nem jár, házában van „minjan.“ Valóságos „szent“ hirnevében áll és az ünnepekre valamint bizonyos szombatokra csakugy zárandokolnak hozzá 1—2 szomszéd faluból néha távolabb eső helységből is a zsidók, hogy az „isteni ferfiu“ fénykörében megülhessék a szent napot az ő módjuk szerint. Ez a jámbor ember szentül hiszi, hogy a világ mindensége egyedül érette lett teremtve, hogy ő a ragyogó nap a „sechina,“ mely éltet és meleget áraszt környezetére, a gyarló emberárnyakra. De ha még csak hinné, hanem erről meg szeretne győzni boldog boldogtalant.

De nem ecsetelem tovább pszichologiai szempontból hanem bemutatom mint „jó zsidót“ 1—2 jellemző vonásban.

Először is kiemelem szentséges voltát, a mely eléggé kitűnik azon körélmény felemlítéséből, hogy irtózik a helybeli sakter „sechitá“-jából enni. Megjegyzem, hogy a rabbinus és több más talmud-auctoritás minden scrupulositás nélkül élvezik az ama sakter által praeparált hust, de ő a szomszéd faluba küldi vágatni valóját. Mindenesetre nem ok nélkül teszi, — mert törvény, hogy az okozatnak okának kell lenni — még pedig igen fontos okot említ, ugyanis azt, hogy a szóban levő sakter neje ezelőtt idegen haját viselt. (Most főként fedie egész hajzatát.)

Nem hinné az ember, mennyire dühösködik jámbor létére az istenadta tekintélyének ily világos ignorálása fölött, melynél fogva nyílt tiltakozása daczára senki sem hederit rá és őt már most sértett büszkesége sem engedi, hogy megmásítsa szavát. Ki is mondta a nagy átkot a községre, mely nem csekélyebb horderejű, mint hogy: „a község valamennyi tagja el nem éri az ujesztendő.“ Nagy szó, kimondta ő szentsége és csudák csudája, meg is halt már azóta egy 85 éves, no meg egy 35 éves ember is.

A minap, mfdön utóbbi halálos ágyán feküdt, a kétségbe esett család hozzája folyamodott, kérvén őt a szokásos „thilim“ elmondására. Durván elutasította magától a petens egyéniséget, hozzá tevén azonban, hogy a beteg gyermekei csak a „zsidó jargont“ beszéljék, akkor felgyógyul.

És mégis akadnak zsidók, vagyonosabbak is, kik pénzbeli támogatásukat még mindig nem vonják meg tőle, sőt a tisztelet és elismerés bizonyos nemével viseltetnek személye iránti.

Nem nyilvánvaló bűn az ilyen usurpatort, szent vallásunk bitorlóját megtűrni? Nem követ-e súlyos erkölcsi vétket el hazája és felekezete ellen azon közzég, amely elmulasztja kebeléből kiirtani.

Legyen szabad L. község rabbinusáról is néhány megjegyzést tennem. Ez szinte tudatlan, conservativ nézetű egyén, de mindazonáltal makacsság és türelmetlenség tekintetében jóval mögötte áll amannak. Ezeket capacizálni merő lehetetlenség, de igenis hatalmukban áll a felvilágosodottabbnak és jobb érzésűeknek azok tekintélyét és befolyását a könnyenhívő népre korlátozni és fokunkint gyengíteni. Es ezt is örvendetesen tapasztaltam, hogy

a rabbi ugyan ötödik kerék a község szekerében. Bár ez sincs rendén, mert minden község fejét képviselőjét, vezérét mélyen tartozik respectálni, ha mint olyan convenál nekik, de az ifjabb generáció tul nem adhatván rajta, a valódi rabbit méltán megillető tisztelet tekintetbe nem vétele által ad kifejezést haladó törékvésének. Így aztán nem is meri tovább hocus pocuszait oly örületes módon presentálni, mint annakelőtte, ami egyelőre nem csekély haladási mozzanat.

Egy nem türhető jelenetnek vagyunk azonban még mindig szemtanui minden zsidó hónap első napjai valamelyikén, a mikor az ugynevezett „kiddus-halvanah“ recitálja a hivekkel együtt. Ez a templom előtt egy igaz nem nagyon élénk, de eléggé járt utczán történik szörnyü kiabálás és rémitő láрма közt, miközben úgy látszik. mintha a rabbinus ostromolni, magához lerántani akarná a holdat, amit a járó-kelek ámulva-bámulva néznek, de mimagunk is borzadva elszörnyedünk rajta.

Ezen jelenet visszás színezetét lehetetlen elég hiven rajzolni.

A magam személyének megkimélése szempontjából — békés ember lévén — elhallgatom a szereplők dicső neveit, jóllehet belátom, hogy nyilvános razzia, kategorikus megvetés illetné őket.

Példákkal illusztráltam elmékedésem szövegét annak bebizonyítására, miszerint az ezekhez való közeledés, plane a velök való megegyezés teljes képtelenség.

Rosinger Márton.

A zsidók s keresztények közötti viszonyról.

II.

Mint táttuk, a zsidókat a középkorban az egész keresztény világban csak annyira becsülte az állam, mennyire a pénz szerzésében hasznát vehette. S ámbár khinai fal zárta el őket a kereszténységtől, mégis sok nemes sziv dobogott ezen fal mögött és a házi erénynek, ugy mint jótékonyság, kegyelet, takarékoság, józanság, szüziesség, a házas életben való hűség mind meganyi erény, mely közöttük virágzott; ezen erények pedig ágai voltak a szivökben mélyen gyökeredző vallásnak. Hiányában voltak ugyan a nemzeti erényeknek, mert honszeretetet, szabadságot, lelkesedést, nemes büszkeséget és művészetet nem lehetett náluk észrevenni, de csak is azért, mert az elkülönítésben ezekkel megiskmerkedni alkalmuk nem volt. Mind e mellett dicséretére legyen mondva a magyar liberalismusnak, azon iszennyü vérengzések, melyekkel másutt találkozunk, itt Magyarországon nem mutatkoztak. De ennek is meg van az oka, mert a vallási vakbuzgalom a magyarokat, mint keleti népet soha egészen át nem hatotta, mit a kereszties háborukban való részvétlenségök eléggé világosan bizonyít

Térjünk most át az újabb kor eseményeire. Miután az absolutismus tetőpontját elérte, s XIV. Lajos azt mondá: „L'etat c'est moi“*) megtordult a koczka, a szellem lassankint lerázta bilincseit, az egyén megismerte méltóságát, s megismerve magát, ismerni s becsülni tanulta embertársát is. S így van az a vallással is. Az újabb kor itt is megtudja különböztetni a formát a lényegtől, belátván, miszerint a vallások különféle forrásai csak különféle kifolyásai ugyanazon örökkévaló eszméknek. Ennek következtében a türelmetlenséget számüzi, a lelkiismeret szabadságát hirdeti; s annál kevésbé veszi ezen formákat ismertetőjelekül arra nézve, hogy vajjon az ember, ki imigy vagy amugy imádja istenét, emebben vagy amabban a házban tiszteli mindnyájunk urát, hogy mondom, ezen ember képes e hivatalra, vagy nem? lesz e belőle jó polgár vagy nem? van e lelkiismerete vagy nincs? Elismeri mert maga kárán okult, s azért tudja, hogy a vallási elvekben a kényszer nemhogy célhoz

*) Güter Jid; így nevezik a chaszidok a fölötte bigot zsidót Szerk.

vezetne, nemhogy a meggyőződést megváltoztatná, nemhogy a szívek egymáshoz való közeledését elősegítné, az egyetértés malasztját előidézné, a felebaráti szeretetet előmozdítaná, az erkölcsiséget gyarapítaná: hanem épen megfordítva, a kedélyeket felizgatja, a rendet felbontja barátot baráttól, embert embertől, fiut atyától, testvért testvértől eltávolít, elidegenít, eltaszít, visszavonulást, ellenszenvet, sőt gyűlöletet szül ott, hol a rokonszenv oly igen szükséges, s így állapotodik meg az az eszme, hogy „a politikának a valláshoz semmi köze.“ Ezen fontos eszmék valószínűsítésére, életbeléptetésére ugyan sok idő szükséges; sokat kell úgy egyeseknek, mint egész nemzeteknek botlani, sokat próbálni, míg ezekre megérnek; a megrögzött előítéletek sokkal kérgebbek, sem hogy a tudomány elvont elvei azokat egykönnyen felbonthatnák; a szokás által szentesített balvélemények sokkal szentebbek, sem hogy egyes felvilágosult fők tekintélye azokat devolvalhatná.

Az újabb kor a többi néposztályok jogainak elismerésével elismerte a zsidókat is. A zsidók is lassan átköltözhetek az életbe s annak igényeit megismerve, gyorsan levették magukról a több százados torz nyelvet s öltözetet, mely a ghetokban csak úgy rájuk ragadt; megismerkedtek a tudományokkal, a művészettel, nem engedék magukat a hazaszeretben felülmulni, ipar dolgában kitűntek, szóval, mivelődtek, tökéletesedtek s azért díszere válnak mindazon államoknak, melyeknek egyenjogositott polgárai.

Tagadhatatlan tény ugyan, mint már említém, hogy Magyarországon a vakbuzgalom soha sem uralkodott annyira, mint máshol, de az is igaz, hogy sehol az egész keresztény világban, hol csak zsidó lakik, kevesebb gond nem fordított a zsidókra, mint épen hazánkban, Magyarországon. S mert elismert dolog, hogy a zsidó emancipáció hévmérője a nemzetek műveltségének, annál inkább fáj az embernek, ha mai napság magyar lapokban, mint p. „Függetlenségben“ stb. oly borzasztó költött dolgokat olvas az ember a zsidókról, hogy önkénytelenül vissza kell emlékeznie a nagyszombati historiára.

Mert miben is különbözik a 19-ik századbeli tiszai eszlári botrány a 15-ik századbeli nagyszombati eseménytől? Ezekben ugyan az ember sajnálkozással mehet keresztül, mert ugyan mit felelhet arra, ha a tapolczaiak kérvényt nyújtanak be az országgyűléshez, hogy a zsidókat ismét az emberjogtól megfosssák? Egy magyar lapban a tapolczai kérvényt megbeszélve, a következőket olvassuk: „Legyenek bár nyomasztók a föltételek, melyek alatt valamely nemzet egy idegen népnek határit megnyitja, ennek későbbi időken nincs oka a zugalodásra, mert „volenti non fit injuria.“ Megvallom, én erre jóízűt nevettem, mert valóban furcsa dolgokat lehetne ebből következtetni; p. ha valaki azt mondja: öl meg, s én megölm, akkor a törvénynek semmi hozzászólása sincs, mert hisz „volenti non fit injuria.“ De még gyöngédebbet mondok: Valakinek szüksége van 100 forintra, s én érte ezres váltót kívánok, semmi igazságtalanságot nem követek el, mert hisz „volenti non fit injuria.“ Felkér valaki, hogy kártyázzak vele, s én hajlok kérelmére, de egyszersmind meg is fosztom tetemes vagyonától, semmi erkölcstelenséget nem követek el, hisz „volenti non fit injuria.“ De hát hol van ennek határa? megmondom. Minden ember szabadon rendelkezhet ugyan vagyonáról, sajátjáról, de csak addig, míg ezen rendelkezési joga az erkölcsiséggel összeütközésbe nem jön.

S majdnem négyezer éves Mózes azon erkölcsi szabálya, miszerint szabadon született ember szabadságát örökre el nem adhatja, s ha csak akarta is eladni, oly bélyeg süttetik rá, mely őt saját gyalázatára minden más embertől megkülönböztette, csakis azért, mert csak szabad ember lehet erkölcsös. Ugyanazon lap továbbá mondja: „Az ó-szövetségi szentírás a jótettekért mindenütt csak

földi jutalmat ígér, a vétkeket pedig büntetésül földi károkkal fenyegeti. Innét van, hogy anyagi haszon reményében sok zsidó becsületét is feláldozni kész; innét az is, hogy anyagi kár elhárítására többször lelkiismeretlen eszközökhöz is nyul.“ Egy becsületes kereskedő erre azt jegyzé meg, hogy ha cselekedeteink rugója a földi jóllét volna, még az a nap megkeresztelkednék, bizonyos lévén, miszerint ezen lépéseért, mely épen nem nagy fáradságába kerülne, szíve legvérmesb vágyainak teljesülését jutalomul várhatná. De én csak azt kérdelem azon lap szerkesztőjétől, illetőleg azon cikk írójától, nem hirdeti e a történet, hogy a zsidók azon egy eszméért, hogy csak egy isten van, föl hagyták magukat konczolni, elevenen megégetni, számüzni, meggyalázni, minden vagyonuktól megfosztani, szóval: kinzott vértanúivá lettek vallásuknak? Tehát ezen vád nem egyéb, mint tudatlanság szülte koholmány, s tegyék ellenünk kezüket szívére, s vallják meg, hogy ha tapasztalásból tudják is, mikép a zsidó lelkiismeretét pénzért eladja azt csak egy-ketönél tapasztalták, s így azt az egész fajra ráfogni képtelenség, igazságtalanság.

S úgy hiszem, már még sem azon korban élünk, midőn egy zsidó bűnét az egész néposztályra rárohatják. S azért igen természetes, hogy hazánk bölcs honatyái legnagyobb része a tapolczai kérvényt visszautasították, már azon okból is, mivel meg vannak győződve, hogy az állam boldogsága, hatalma s üdve azon arányban növekszik, minél több használható fő s kéz áll rendelkezésére, s minél czélszerűbben alkalmazzák azokat. S megvallom, nekem sincs más fogalmam a hazaszeretetről, mint hogy azon föld s lakosaihoz, melyen s kik között annyira oltalmazva vagyok, mikép boldogságom lehetősége egyedül erőm kifejtésétől, nem pedig mások kényétől függ, élet-halálárra ragaszkodom. Ezen honszereteti fogalmam a viszonyosság elvén alapul s így természetes, hogy azon vagyok, hazámnak életemmel, vagyonommal viszont szolgálni, mivel személyem s vagyonom általa biztosítva van.

Mi sem természetesebb tehát, hogy az országgyűlés a tapolczaiak kérvényét elvetette s fölötte napirendre tért.

Dr. Lichtschein Lajos,
csurgói ker. rabbi.

Az izraelita felekezeti iskola és a vallásoktatás.

(IX. hozzászólás.)

E kérdéseket szellőztetik most a „Szombati Ujság“ hasábjaiiban, A „Szombati Ujság“ t. szerkesztője Hillul és Jób türelmével átolvassa a sok „pro“ és „contra“ érveket, szintén látom, hogy néha felhuzza vállát, bölintgat fejével, de kátói szigorral megőrizve a szerkesztőség részrehajlatlanságát, átadja a cikkeket a szedőgyereknek.

Valóban, ha a fent czimezett kérdésben irt cikkeket összeállítjuk, egyhehasonlítjuk, soha annál tarkább képet, ellentétesb véleménykülönbséget ember nem látott és olvasott. Egyik collega ur szeretne a gyermekekkel — tanítványaival — „erev-v'boker“ a templomba menni és mint a medicinát kanállal beléjük önteni a vallásos ihlettséget; egy másik még tovább megy: siurt akar tartani a népiskolákban; egy harmadik feljajdul, kevesli a bibliát, Mózes öt könyvét; szerinte legalább az egész „t'nacht“ meg egy csippenyi „misnaot“-ot kellene tanítani a népiskolákban stb., stb.

Pedig higység el uraim, ezen „apostolók“ jól tudják, hogy lehetetlent kívánnak; jól tudják, hogy nincs hazánkban tanító — ha csak a józan ész kötelemeiből nem szabadult ki — ki ilyesmire vállalkoznék, vagy nincs oly isten adta paedagogus, ha vállalkoznék is rá, hogy sikert valaha képes lenne felmutatni.

Ne praedikáljunk tehát másnak vizről és mi magunk msradjunk a bornál! Uraim, jöjünk egyszer tisztába a

népiskola intentiójával; másodsor: ne zavarjuk össze a vallást a hittel és a vallást a hittannal! A vallást a születés adja meg az embernek és az ember nem tehet róla, hogy szülei katolikusok, Mózes vallásuak, buddhaisták avagy izlámok voltak. A hitet azonban a nevelés és a társadalom adja meg. Mennyire szüksége van a gyarló embernek a hitre erkölcsi- és társadalmi szempontból: sokkal gyarlóbb az én csekélységem, hogy azt megítélhesse.

Egyéni nézetem: boldog az; a kinek erős és szilárd a hite.

Paedagogiánk főelve, legyen a tantás- nevelés valóságos. — De miben áll a hit, vagy a mint általában nevezik, a vallásosság? Bizony nem külsőségekben, nem a talmudhalmaz elsajátításában. A hit egyedül a szív dolga. A szívre, az érzelmekre, és különösen a gyermek fogékony kedélyére pedig nem hathatunk scholastikai, elcsontosodott, száraz fejtegetésekkel, hanem szemléltetéssel, példaadással, szoktatással. A népiskolának, legyen ez bármily vallás felekezeti, szent kötelessége oly embereket nevelni, kik majdan a társadalomban hivatásuknak minden tekintetben megfelelhessenek; kik mint az erdő óriási tölgyei, ha a viharok, az élet viszontagságainak is ki lesznek téve, szilárdan megállhassanak; kik mint a telt kalász meghajoljanak, ha a földi jóllétben bővelkednek is, el ne bizakodjanak, magukról el ne fedkezzenek. Hogy a leendő ember ezen életszabályokat megtanulhassa és el is sajátíthassa, tapintatos, következetes nevelésre van szüksége. Erősbíteni kell benne az akaratot, a hitet, az önmunkásságot. De hát itt csak a hitről van szó. Midőn a terményrajzt, földrajzt, történelmet, bibliát tanítjuk, nem kell-e és nem fejleszthetjük-e eléggé a hit érzelmeit a gyermekben? Én a multkor az alamizsnáról beszéltem tanítványaimnak és az isten adták szemeiből könyvek csordultak! Vajjon nem többet értem-e el ezzel, mint 2–3 órai imádkozással? Másnap egy koldus vetődött iskolámba és kinek csak krajczárja volt, odaadta neki.

De a világot se értsenek félre, uraim, eszem-ágában sincs azt állítani, hogy nem kell a biblia, ima stb., stb. a népiskolában! A zsidó tudja, miért zsidó? és mint zsidó, mi a kötelessége, mi a teendője vallási tekintetben? de a scholastikai fejtegetések, disputációk, bölcselkedés a vallási és hitbeli dolgokban, azt hiszem, nem lehet a népiskola tárgya! Már pedig a talmud bármely „misnájával“ kezdjük a „gemara“ tanítást, mind egyikében vannak bölcselkedések.

A gyermek tanuljon meg héberül olvasni, imádkozni. Tanuljon meg az imát, hetit-, szombatit- és ünnepit megérteni, fordítani; értse meg, a mit imádkozik, tanulja meg az ünnepek tradícióit. Ezenkívül a bibliát és persze biblia történetet.

Ez képezheti és kell, hogy képezze az iskola tananyagát. Az iskola mellé talmud-thóra iskolát felállítani, azt még akkor sem javasolnám, ha a biblia- hittan egészen elkülönítették a profán tantárgyak tanításától.)*

Volt alkalmam annak hátrányát tapasztalni.

A tanítvány meg nem tanulta leczkétét, mondván: a talmud-thóra melamed sok sok chumest, rásit stb. adott fel. A talmud-thóra tanítónak meg azt mondá: nem tanulhatta meg a chumest — „diktikut“ — stbt., mert nagy leczkét kapott a földrajzból stb.-ből. Egy szóval: hiányzott az egyöntetőség, a párhuzamos haladás, a mi a népiskolában a legfőbb.

De hát gemarát ne tanuljunk? Dehogyan, a kinek csak tetszik és kedve van! A gyermek midőn a népiskolát kijárta, 12 éves. Tudja a bibliát, egy kis héber nyelvtant; jártas a vallás hitágazataiban; akkor fogjon a gemará takuláshoz. Ne essünk tehát szélsőségekbe!

*) A talmud-thóra nem az elemi iskolai, hanem a közép tanodai tanulók tovább képző iskolája.

Ne lépjük túl a népiskola keretét; de iparkodjunk a népiskola feladatának tökéletesen megfelelni, a mennyire tökéletest gyarló embertől kívánni lehet.

Kuti (Schönbrunn) Zsigmond,
igazgató-tanító.

Bibliai-fejtegetési tanulmányok.

Irta: Steiner Ignác, Léván.

(IV. közlemény.)

(Folyt.)

Mint mondtuk volt, Rasi a sziklára való ütést hibáztatja. Ez ellen azonban fel lehet hozni, hogy az ütés épen nem volt megtiltva, máskülönben, minek mondatott Mózesnek, hogy a botot vigye magával? De ha a tilalom csakugyan e körül forgott, miért bűnhődött Áron is? hiszen a sz. irás világosan mondja, hogy egyedül Mózes ütött a sziklára. Látni való, hogy a hibát máshol kell keresni. Szintoly kevéssé elfogható azon állítás, mely szerint Mózes és Áron abban hibázott, hogy a gyülekezet előtt a szövetség sátorának bejáratába menekült. Mert először nincs félreérthetetlenül mondva, hogy menekültek, a sz. irás egyszerűen regisztrálja, hogy a sátor ajtaja elé jöttek: **וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקְּהָל אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד**

(6. v.); másodsor: hasonló alkalommal a két testvér szintén jött vagy menekült a sátor elé, (IV. M. 17, 6.) anélkül, hogy az által vétket követtek volna el; harmadszor, ha áll az, hogy menekültek s ez által a népben azon hitet táplálták, mintha isten csak a sátorban jelen volna, és csak ott veheti az embert ótalma alá, azt csak az ijedelemtől elfogultan tették, és nem lehetett őket azért oly súlyosan lakoltatni.

Nem lehet továbbá komolyan venni mások azon állítását, hogy a testvérek abban hibáztak, hogy a népet kemény szóval illették, mondván: „Halljátok, ti ellenszölgülök!“ . . . Mert eltekintve attól, hogy e megszólítás helyén volt s Mózes nem egy ízben jóakaratu buzgalmában ilynemű kifejezéssel élt*), Áronnak abban része nem volt, mert a szöveg jelentése értelmében csak egyik (10. v. valószínűleg Mózes, ki a következő versben is mint ténykedő lép fel) szólította meg a népet, már pedig a hiba, kell, hogy mindkettőjük részéről elkövetett legyen. Nem jöhet számba ezen vélemény azért sem, mert a sz. irás a büntetést két helyen (IV. M. 20, 24, 27, 14.) avval indokolja, hogy a vett parancs ellenére cselekedtek, a parancsban pedig nem foglaltatik, miként szólították meg a népet. Mindezek alapján mellőznünk kell egy más, negyedik nézetet is, mely azt gáncsolja, hogy a vezérek nem istennek, hanem magoknak tulajdonították a dicsőséget mondván: „Vajjon e sziklából hozunk ki nektek vizet?“ Hiszen ezáltal a parancsot, mely mondja:

וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מַיִם t. i. te hozz ki nekik vizet, szószerinti értelmében hajtották végre. Hogy Mózes és Áron hibáját kiderítsük, másfelé kell figyelmünket terelnünk. A fent mondottak nyomán ismerteknek elfogadhatjuk a következőket. 1) Ha a hiba mind Mózes mind Áron által elkövetett; 2) ha a végrehajtás a parancs értelmétől eltér; 3) ha ama tett által isten nem szentelteti meg. Ha a három ismert dolog közül akár az egyik akár a másik, vagy épen kettő is egyszerre nem alkalmazható, az a legbiztosabb jele annak, hogy nyomot tévesztettünk. Es most engedelmet kérek a t. olvasótól egy kis szónyomozási excursusra.

A szókincs mennyiségét tekintve, mondhatni, hogy egy nyelv sem bővelkedik annyira hasonlósággal mint a héber. Avagy melyik más nyelv rendelkezik tizenöt sőt husz kifejezéssel egy-egy fogalomra, mint a hányra a héberben „ijedelem, sivatag, ur stb.“ fogalmaknál akadunk? Ilyen kifejezések mindig rokon —, de

*) Pl. Deuter. 31, 27.

sohasem egy értelműek. Nincs is oly nyelv, mely két féle kifejezést egy s ugyanazon fogalomra pazarolna, s ha mégis valamely nyelvben két vagy több szóra akadunk, mely jelentésben egy és ugyanaz, az ilyen szók csak a hosszas használatban elkoptak, de eredetileg mindenikben külön-külön fogalom tükröződött vissza. A derék Wessely Hartwig „Gan noul,” című munkájának bevezetéséhez néhány synonymát igen elmésen fejtett meg; kár, hogy munkájában magában nem hasonló czélt tűzött ki magának, mert a mit ott mond, annak mai nap-ság alig akad olvasója, nem lévén az egyéb bibelődésnél mely legfőleg a tudós szerző roppant türelme fölött bámulatba ejti az embert.

Az עדה és קהל közti különbséget még sehol sem találtam kellőleg megmagyarázva. Véleményem szerint az első (edah) népösszeséget jelent, mely közczélok elérésére s közös intézmények fentartására szövetkezik, mint ilyen jelentheti az egész nemzetet (kiválfkép a pusztában vándorolt izr. nemzetet, mely egy területen együtt tartózkodott) vagy annak töredékét, néha annak képviselőit is, azért nevezi a sz. írás a Korah köré gyűlt embereket következetesen edah-nak. Azok t. i. bizonyos czélok elérésére szövetkeztek. Kahal kisebb-nagyobb népmennyiség, mely vagy történetesen, vagy pedig valamely ügy elintézésére, pl. tanácskozás végett egybegyűl, és ha esetleg az egész nép valamely ügybe egybegyűl, arra is rá illik a „kahal” név. Nagyon jól tudom, hogy e megmagyarázat következetesen mindenütt nem alkalmazható, és hogy e két szó közül gyakran az egyik a másiknak értelmében használtatik, de mint mondtam volt, az ilyen szók idővel elkopnak s nagyjában áll az, a mit imént kifejtettem. Lássunk egy-két példát. Megvallom, hogy itt-ott a commentátorok sőt a talmud felfogásától is eltértek, azért kérem a nyájas olvasót, ne számítsa azt be részemről való tévedésnek.

(Vége köv.)

LEVELEZÉSEK.

Paks, 1883. január hó 28.

Tisztelt szerkesztő ur!

Az új év első hónapjának beköszöntésével községünk is új pezsgésnek indult. Nálunk ugyanis minden évben ilyenkor szoktak a választások megejtetni. Meg is történt nagy garral, a mennyiben a múlt évi előjárásnak bizalmatlanság szavaztatott s helyébe új előjárás, a kiből általánosan biznak, választatott. Elnök: Trebits Náthán; alelnök: Engel Sándor; pénztárnok: Krausz Ede. No, de ez nem azt akarja jelenteni, hogy ezen urak, a kik a bizalmat csakugyan megérdemlik, zilált viszonyaink rendezésében támogattatni fognak; korántsem; itt a legjobb erő is felemésztetik egy év alatt. Az ok abban rejlik, hogy a fractiók száma legió; minden fractió külön véleménynyel, külön fondorkodási tehetséggel van felfegyverkezve; szóval nincs egyetértés. Így pl. a községi terhekben oly szélesebb körű egyenlőség uralkodik, hogy a tanító sincs kivéve alóla; egy-egy család körülbelül 20 frttal járul a közterhekhez. Kevesen vannak, a kik a község javát akarnák előmozdítani, de sokan, a kik saját érdekeket hajhásszák. És ez, hála alkotmányos világunknak, minden évben ismétlődik. Nagy szerencsére van iskolatörvényünk, mely az iskola-széket 3 évre választatja meg. Ennek is épen most járt le az ideje; szerencsére a választás ismét a derék és minden tekintetben megfelelő Kellner Gerson urra esett; ez az iskola-ügyért úgy tud lelkesülni, hogy e hazában párját ritkítja; iskolaszéki elnök a szó nemes értelmében. A tanító-testülettel vállvetve működik az iskola felvirágoztatásán. No, de épen azon jutalomban részesül, mint a tanító-testület: háladatlanul mindkettőnek osztályrésze. Nem szándékom ezuttal részletekbe bocsát-

kozni, fentartván ezt magamnak egy közeli alkalomra; hanem szükre szabott soraimat azzal zárom be, hogy adjon isten egyességet, egyöntetű önkormányzati formát felekezetünknek; akkor, de csak akkor lehet majd valami vigasztalóbbat közölni községi életünkről. Ugy legyen.

Feledi.

Sobor (Sopronmegye) 1883. január 28.

Tisztelt szerkesztő ur!

Becses lapjában több ízben volt szerencsém olvasni a zsidók tulszaporodásának jobb- és baloldali vélemény nyilváníításokat. Egyik véleményező erkölcsi elhatárolásában látja az elmaradás okát, míg a másik a zsidók hajlamát, a gyermekszereket erkölcsös nevelés és a jó ruházkodást tekinti annak és ez által véli a szaporodást konstatálni. Míg a véleményezők ilyes félén törnek a fejüket, addig a véletlen kezünkbe játsza a gordiusi csomó végét. Ugyanis a „Soproni közlöny” 5. száma a következő cikket közli.

„Magzat elhajtás mint kenyér kereset.” Él Malomsokon (Györmegye) — mint értesülünk — egy asszony, Sz. Gy. . . né, ki gonosz életét a magzat elhajtás és gyermek vesztés gyalázatos mesterségének rendszeres üzése által meglehetősen kényelemben éli. Győr-, Sopron-, Vas- és Veszprém megyék területén folytatja már évek óta aljas üzelmét s noha már több ízben feljelentették, mind- eddig legkisebb baja sem történt.

Most azonban egyszerre tettek feljelentést ellene a téti járáshíroságnál s a soproni királyi ügyészségnél. Valószínű tehát, hogy végre utóléri őt a büntető igazságszolgáltatás keze. Az ügy nagy szenzációt kelt s hirlik, hogy Sz.-Andráson, Malomsokon és Sobron sokan lesznek a vizsgálat folyamán kompromittálva.

E cikkből úgy hiszem levonhatják maguknak a tulszaporodásra következtető urak a tauulságot,

Heller József.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Dr. Fischer Mihály** simándi ker. rabbi f. hó 7-én kel egybe Weisz Sarolta kisasszonnyal Nagy-Zerénden. Részünkről szívből kívánjuk, hogy tartós boldogság és mennyei áldás kísérje frigyókat.

— **Czegledi** levelezőnk a következőkről értesít bennünket: Schönfeld Ignácz helybeli lakos, férjezett leánya m. hó 28-án hosszu szenvedés után jobb létre szederült; végtiszteletére dr. Perls, kecskeméti főrabbi ur hivatott meg, a ki e meghívásnak engedve f. hó 29-én nagy és különböző felekezetekből álló közönség előtt zengzetes és zamatos magyarsággal megható bucsuztatot mondott az igen korán elhunyt nő fölött. Kecskemét izr. hitközségének csak gratulálhatunk, hogy alkalma van isten szent igéjét az édes hazai nyelven oly mézédés ajkakraól hallani.

— **Ritu lis bünyefitő-pör Veszprémben.** A minap egyik napilap igen örveneetes esemény gyanánt említe fel, hogy most már a veszprémi kir. törvényszéknek is lesz alkalma e híres vérváddal foglalkozni. Ezelőtt öt évvel úgy mond Berhidán, Ney Károly izraelita lakosnál, egy nőcseléd szolgált, a ki jelenleg Baronkai M. berhidai jegyző szolgálatában áll Baronkai a vidéken általánosan ismeretes antiszemita érzelmeiről. Ő nem rég jegyzőkönyvet vett fel az illető nőcseléddel, a ki azt állítja, hogy azelőtt öt évvel, a husvétünnep alkalmával, Ney neki felvágta egyik erét s a vért a laska készítéshez használta. Az eset feljelentetett a veszprémi törvényszéknek, mely azt a jövő héten tárgyalja. Egy későbbi hír pedig azt jelenti, hogy a derék jegyző feljelentését visszavonta. Kíváncsiak vagyunk, vajjon kötelességének tartandja-e ezek után a veszprémi ügyészség az antiszemita jegyző ellen megindítani a vizsgálatát.

SZEPIRODALMI CSARNOK.

Az anya szemei.

Dr. Kompert Lipót után Zsengeri Samu

(IX. Folytatás.)

„De hogy árt meg, fiam!” szólt Ansel, „nem ismered te természetemet. S aztán, nem te magad mondád, hogy ma böjt van, mely napon nem szabad enni? Hát ennivalót kértem tőled? Az ivással azonban másképen áll a dolog, azt az erdei madár sem nélkülözheti, hogy lehetne el nélküle az ember! . . .”

Efraim belátta, hogy ma épen nem szabad ellenszegülnie atyjának. Ki ment Violához, ki a konyhában vacsorát készített s mondá:

„Hamar, Viola, eredj s hozz friss bort!”

„Neki?” kiálta a leány, ujjával mintegy fenyegetőleg a szoba ajtaját felé mutatva.

„Hadd azt, Violám!” szólt Efraim esdőleg.

„S te böjtölsz?”

„Hisz helyette is böjtölök,” viszonzá Efraim.

Tele üveggel kezében tért Efraim ismét vissza a szobába; le tette az asztalra, hol még reggelről ott állottak a poharak.

„Hol van Viola, a te nővéred?” kérde Ansel, ki ismét sebes léptekkel fel-alá járt a szobában.

„Főz, atyám.”

„Mond meg neki, hogy olyan férjed szerzek neki s olyan maringot kap tőlem, hogy fél Csehországban irigylik majd szerencséjét.”

Aztán az asztalhoz ment s egymásután három teli pohárral hajtott fel.

„Igy no,” szólt, egész sulyával a karosszékbe vetvén magát . . . most már éjjeli nyugalomra térhetek. Erőre van szükségem és jó szemekre, azt pedig csak az álom adhatja meg az embernek. Efraim, fiam,” így folytató egy kis vártatva dadogó hangon, szempilláit nagy nehezen fölemelve. . . „Mond meg a Schulklopfereknek, azt hiszem Simonnak hívják, holnap reggel hatot üthet a kapura, most már eltűröm. . . és Violának mondd meg, én olyan szép férjet akarok neki választani, a minőt nem igen láttak még. . . s mondd neki azt is, hogy lakodalma napján olyan gyöngysor lesz a nyakán, mint valami királynének. . . nem, nem, mint anyjának, Gedulának volt. . .”

Néhány percczel később mély álomba merült.

Késő éjjel volt, már mindenütt béke és csend uralkodott.

Éjjel: béke! E kifejezés oly lágyan hangzik, oly gyengéd szárnyakkal repked körülöttes . . . csak a „haza” szó hangzik hozzá hasonlóan, a legkedvesebbet rejtve magában, illatozva mint a rég elzárt paradicsombeli virág. Haza és béke! Biztos őrizet alatt pihensz, gyermekeid oly csendesen lélekszenek, oly bizodalmasan . . . s ha nem is száradt még meg a szempilláikon csüngő köny, melylyel az álom ölébe merültek, most pihennek ők, tán azt álmodják, hogy fönt a mennyben ama szikrázó csillagok egyikén egy angyal tüzes szárnyakkal felfelé emelkedik . . . feljebb, feljebb emelkedik . . . a felhők kitérnek előle s leereszkednek . . . aranyos világfény árasztja körül és az angyal oly ismeretes alakot mutat. Ez valamely anya „zechusz“-sza!

Hadd, ne folytasd!

Már késő. Az éj békéjét csak vékony válaszfal választja el a gonosz szellemtől, a lélek ama nyughatatlan, hazátlan, hazátrontó vendégei! Megrázzák koromsötét tollazatukat, felreppennek; a keselyű sivitása az, mely a jámbor galambokra tör . . .

Nem lát téged szem . . . saját szemed sem lát? Hadd ezt, ne folytasd!

Már késő.

Az ablak tárva nyitva áll, a retesz nem nyikorgott mikor félre tolta . . . a gonosz szellemeknek van rá gondjuk, hogy a leghalkabb hang is elhaljon; mi nappal nyikorog és csörög, ilyenkor csak susog . . . még a hangzó vas is hangtalanná válik . . . mert azt mondák neki: hallgass s el ne áruld. . .

A kulcs is benn maradt a szekrényben, nesztelenül fordítottja meg magát a zárban. Tapogató kezek keresik a vastag könyvet, mely az éles szemet el nem kerülte előbb a sötét éjben sem. Megtalálták-e? Nincs itt senki, ki menydörgő hangon oda kiáltaná: „Átkozott legyen az oly atya keze, mely rablási szándékkal gyermeke jószágához nyul!”

Meglelte az idegen jószág után vágyó kéz. Most még csak egy ugrás a nyitott ablakon át a szabadba.

Ugyan abban a pillanatban világfény tör át azon szoba ajtajának nyílásain, melyben Viola aludt . . . hirtelen felnyílik, halvány leányalak jelenik meg a küszöbön . . . égő gyertya van a kezében. . .

„Gedulu!” kiálta Ansel rémulten és ájultan öszserogyott.

* * *

A zsufozásig megtelt zsinagógában szombati isteni tiszteletre gyűltek egybe a hivek. A nagy tért zsvaj tölti el; fölülről, hol a rácsozat mögött a nők ülnek, még néha vig hahota is hallszik — épen a szt-irási heti szakaszt olvassák fel, oly szertartása az isteni tiszteletnek, melyre nem nagy figyelmet szoktak fordítani. A előimádkozó az „Almemor“-on, — úgy hívják ugyanis a zsinagoga közepén álló magas alkotmányt — azon embereket hívja fel, kik abban a különös megtiszteltetésben részesülnek a szinai hegyén kinyilatkozott isteni ígét tartalmazó pergamentekercs elé léphetni. Itt-ott kinyújtja egyik másik a nyakát, hegyezi némelyik a fülét, hogy hallhassák, mennyit áldoz a „felhívott” eme vagy ama jótékonysági intézet számára. Mert az előimádkozó tele torokkal hirdeti ki a felhívott által fülébe sugott adományokat. A zsvaj még folyton tart, fönt, hol a nők ülnek, már komoly alakot öltött a nevetés és csevegés, úgy, hogy a templom előjárója kényszerítve érzi magát mérges tekintetet vetni a karzatra s nagyot ütve ima-asztalára csendre inteni a zsbongókat.

Most az előimádkozó harmadiknak oly nevet hangoztat, melynek hallatára mintegy adott jelre teljes csend áll be az egész zsinagógában.

Egy fiatal embertől kísérvé, kibén Efraimot ismerjük fel, vánszorog egy hófehér haju, megtört férfi az Almemor lépcsőjén föl. Reszkető hangon mondja el az áldást a szt, thora fölött, melyet örökkévaló istenünk, „ki minket kiválasztott a többi népek közül, nekünk adott”, mire az előimádkozó a heti szakasz harmadik részét mondja el. Ezt bevégezvén ismét hallszik a reszkető hang az utóáldást elmondván, melylyel a „világ urát” dicséri, ki a thórát adta, melyben az igazság és az örök élet csirája rejlik.

Még mindig mély csend uralkodik! S most ismét megszólal az agg férfi reszkető hangja, rákezdvén a hálamondásra „kiállott veszedelem után.” Ez így hangzik:

„Dicsértessél, örökkévaló, mi istenünk, a világ királya, a ki a vétkesekkel kegyesen bánasz — hogy cselekedtél velem minden jót!”

És az egész község feleletül egyhangulag rámondá:

„A ki veled cselekedett minden jót, cselekedjék veled jövőben is minden jót. Szela!”

(Vége köv.)

Felelős szerkesztő: Zsengeri Samu.